

Terminologický slovník geodetických základů

Ing. Tomáš Mildorf

Katedra matematiky, oddělení geomatiky, Fakulta aplikovaných věd,
Západočeská univerzita v Plzni, Univerzitní 22, 306 14 Plzeň
mildorf@centrum.cz

Abstrakt. Okolnosti, které vedly k tvorbě terminologického slovníku geodetických základů. Obsah slovníku a seřazení výkladů termínů dle závaznosti použitých zdrojů. Možnosti využití XML a případné rozšíření slovníku.

Klíčová slova: geodetické základy, slovník, terminologie.

Abstract. A terminological dictionary of geodetic control. Circumstances that led to creation of the terminological dictionary. Content of the dictionary and classification of the term's definitions according to the cogency of used sources. Possibility of XML exploitation and eventual extension of the dictionary.

Keywords: geodetic control, dictionary, terminology.

1 Úvod

Terminologie je nauka o termínech, tj. o odborných názvech, a o způsobu jejich vytváření a sestavování do systémů [13]. Potřeba vyjadřovat se odbornými termíny nejen v interdisciplinárních situacích je stále více aktuální a je nutno tomuto oboru věnovat patřičnou pozornost. Současný průběh globalizace s sebou přináší i další důvody pro správné vyjadřování. Tím je například začleňování národních institucí do evropských či světových projektů a struktur.

Další stránkou věci je korektnost výkladu odborných termínů. Neznalost správných výkladů může vést v lepším případě k nepochopení dané věci. V horším případě k chybným krokům či rozhodnutím ať už ve veřejné správě, na politické scéně či na profesním poli.

2 Terminologický slovník

Potřeba vytvoření terminologického slovníku *geodetických základů* vznikla na Západočeské univerzitě v Plzni při řešení projektu návaznosti mapových děl na státních hranicích. A kde jinde by se mělo prosazovat striktní používání odborných termínů a jejich příslušných výkladů, než právě na vysoké škole.

Předkládaný terminologický slovník je pouze v elektronické podobě a je zaměřen na odborné výrazy z oblasti geodetických základů. Geodetické základy tvoří výběr

přijatých geodetických sítí, jejichž body jsou trvale stabilizované nebo trvale signalizované. Soubory bodů pak vytvářejí bodová pole, která se již dělí podle účelu na polohové, výškové a tíhové bodové pole.

Ve slovníku se vyskytuje výklad některých termínů v anglickém jazyce, které záměrně nebyl překládán do češtiny, aby nevznikla chybná interpretace vlivem nekorektního překladu. Termíny jsou řazeny abecedně, víceslovné termíny v přirozeném slovosledu.

Většina výkladů termínů v normách ISO řady 19100 se odkazuje na jiné termíny vyskytující se v předchozích normách ISO. Vzhledem k této skutečnosti je slovník zpracován obdobným způsobem a to formou elektronických odkazů. Odkazy zajišťují provázanost termínů a usnadňují tím pochopení hledaného termínu.

3 Použité zdroje

Definice termínů byly vybrány z několika zdrojů. V případě výskytu více výkladů pro jeden termín bylo použito seřazení výkladů dle priorit závaznosti použitých zdrojů:

- Jako hlavní zdroj termínů byly použity české překlady norem řady ISO 19100¹, které mají statut české technické normy. Jelikož se jedná o úplné překlady originálu mezinárodně uznávaných norem, je tento zdroj považován za nejzávažnější a jeho český výklad je řazen na první místo. Následuje jeho anglický ekvivalent (podle ISO TC 211 Geographic information/Geomatics) [5].
- Druhým závazným zdrojem jsou evropské normy CEN/TC 287², které se v daném oboru vesměs shodují s ISO normami a jsou přeloženy jako ČSN EN ISO řady 19100.
- Dalším zdrojem je terminologický slovník Open Geospatial Consortium (OGC) – mezinárodní organizace zabývající se vývojem norem pro geoprostorové a lokačně založené služby [7].
- Definice termínů užívané v Digital Geographic Information Exchange Standard (DIGEST) [3]. DIGEST je norma pro výměnu digitální geografické informace zavedená v NATO.

¹ ISO – Mezinárodní organizace pro normalizaci (International Organization for Standardization)

² CEN/TC 287 – Evropský výbor pro normalizaci/Technický výbor 287 (European Committee for Standardisation/Technical Committee 287)

- Jedním ze zdrojů je také Terminologický slovník zeměměřictví a katastru nemovitostí na Internetu zpracováváný aktuálně Terminologickou komisí Českého úřadu zeměměřického a katastrálního a publikováný na webových stránkách *www.vugtk.cz* Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického [10].
- Dosud užitečným zdrojem je starší (1996) Neumannův Český výkladový a anglicko-český a česko-anglický překladový slovník [6].
- Dále byly použity: Terminologický slovník geodézie, kartografie a katastra [9] a Terminologický výkladový slovník pojmů z oblasti geoinformací [11]. Závaznost těchto dvou zdrojů má nižší prioritu vzhledem k často nepřesně zvoleným anglickým ekvivalentům v případě [9] a eventuálně i chybného výkladu některých termínů v případě [11].

Příklad výkladu termínu:

kartografické zobrazení (map projection)

1. *konverze souřadnic z geodetického souřadnicového systému do roviny* [2]
2. *coordinate conversion from a geodetic coordinate system to a plane* [5]
3. a mathematical mapping of a geodetic ellipsoid, or part of a geodetic ellipsoid, to a plane [12]
4. A *coordinate conversion from a geodetic coordinate system to a planar surface, converting geodetic latitude and longitude to plane (map) coordinates*. The result is a two-dimensional *coordinate system* called a projected *coordinate reference system* [7].
5. vyobrazení, ztvárnění reálného prostorového systému do podoby kartografického díla kartografickými metodami [9] (cartographic projection)
6. definování vztahu dvou referenčních ploch nebo referenční a zobrazovací plochy pomocí polohy odpovídajících si bodů [9] (cartographic projection)
7. matematicky definované vztahy mezi identickými body na dvou referenčních plochách nebo na referenční a zobrazovací ploše [10]

4 Využití XML

Terminologický slovník byl vytvořen v jazyce XML. Formát XML pro tvorbu elektronického slovníku byl zvolen na základě následujících předností tohoto jazyka:

- Formát jazyka je textový a tím přístupný pro každého.

- Každý dokument má pevnou strukturu, která je definována v deklaraci typu dokumentu.
- Výhoda transformace do jiného formátu pomocí XSL.
- Možnost propojení s jinými dokumenty.
- Snadné přizpůsobení slovníku uživatelským představám, příkladem může být vizualizace.

Verzi terminologického slovníku on-line naleznete na webových stránkách oddělení geomatiky Západočeské univerzity v Plzni <http://gis.zcu.cz>. Slovník bude doplňován a v plánu je také jeho rozšíření do dalších oborů jako jsou např. kartografie a geografické informační systémy.

Reference

- [1] Čerba, O. Cartographic e-documents & SGML/XML. *GIS Ostrava 2006*.
- [2] ČSN ISO normy řady 19100. Praha: Český normalizační institut 2002-2006.
- [3] Digital Geographic Information Working Group. *The Digital Geographic Information Exchange Standard*. Edition 2.1. 2000.
- [4] *ESRI Dictionary of GIS Terminology*. Redlands (California): ESRI Press, 2001.
- [5] ISO TC 211 Geographic Information/Geomatics 19104 Terminology. <http://www.standardsinaction.org/tc211/terms>.
- [6] Neumann, J. *Český výkladový a anglicko-český a česko-anglický překladový slovník Geografická informace*. Praha 1996. ISBN 80-212-0130-4.
- [7] Open Geospatial Consortium. <http://www.opengeospatial.org>.
- [8] Šíma, J. *Geoinformační terminologie pro geodety a kartografy*. Zdičky: Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický 2003. ISBN 80-85881-20-9.
- [9] *Terminologický slovník geodézie, kartografie a katastra*. Bratislava: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR a Český úřad zeměměřický a katastrální, 1998. ISBN 80-88716-36-5.
- [10] *Terminologický slovník zeměměřictví a katastru nemovitostí*. Terminologická komise Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. <http://bivoj.vugtk.cz:20080/slovník>.
- [11] Terminologický výkladový slovník pojmů z oblasti geoinformací. *Věstník ÚVIS 2001, roč.II, částka 3*.
- [12] United States Imagery and Geospatial Information Service Glossary. <http://www.fas.org/irp/agency/nima/nug>.
- [13] Wikipedie. <http://cs.wikipedia.org>.